

2209

Jödde i Räbacka ängen	30
Anders Magnus i Götsboda (en klok)	31
Hilla-Greta	32
Husar Rietz	33
Sven Rietz	34
Per Ammen	39
Uggal över stalldörren,skydd mot maran	42
Vid badning i öppet vatten	43
För att få väcka drömmar	44
Hur syner kunna uppstå	45
När det var svårt att få smör	46
Att förekomma huvudvärk under året	47
Jakt	48
Att sätta ner någon,så att han inte blev gift	49
Tandvärk	50
Skurna sår	51
Värtor	52
Kikhusta	53
Häfta	54
Gulsot	55
Myorm	56
Stolsteget	57
Läsning mot bolder	58
Läsning mot sjukdom hos kreatur	59
Åderlätning	61
Skervan	62
Att sätta spikbölder på en person	63
Att hänsra en död att gå igen	64
Gastkramning	65
Varsel om död och begravning	66
Att se efter var någon fastemö är	67
Att få veta det väntade barnets kön	68
Segerhuva	69
Tvädiare	70
Födelsemärken och lyten	71
Skervan	73
Det nyfödda barnet	74

Skriv endast på denna sida!

2209	
Man fick inte gå runt kring ett barn	75
Den ogifta bärnaföderskan	76
Barnens nattgråt	77
Självspillingar togo sjukdomar med sig i graven	78
Spott	79
För att barnet inte skulle bli tyet	80
Ett stort dibarn	81
Tandfällningen	82
Hinder för tillväxten	83
Tvillingar	84
När det inte ville bli smör	85
När fären klipptes	86
När mjölken blev lång	87
När kreaturens släpptes ut om vintern	88
Den nyfödda kalven	89
Hur mjölken blir lång	90
Att hindra att mjölken förgöres	91
En hittad hästsko betyder lycka	92
Löss	93
Svartkonstbok	94
Talesätt	95
Ordspråk	96
Skomakare och skräddare	97
Ordspråk och talesätt	98
Skräddare	99
Talesätt	100
Beck	101
Majeld	104
Majstång	105
Skumhatt	108
Proaten Olaf Stål	110
Götsbo skreva	114
Offerkällan i Repperda	115
En runsten vid Repperda, som är kastad dit av <small>en jätte</small>	116
Tings och avrättningsplats i Repperda	117

Skriv endast på denna sida!

2209

2209

11

Sm. Östra Närådet. *mfl.* Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alsheda socken.

mfl.

Johan Isaksson.

Alsheda

LUND UNIVERSITET'S
FOLKMINNESARKIV

Isaksson, Johan, Holsby, född i Önnastorp, Skede, den

26 september 1851.

Var i unga år i tjänst hos komminister Korenius, i Holsby Rövsgård. Arrenderade torpet Lindås under Önnastorp, i Skede socken.

Senare var han under ett flertal år arrendator i Holsby, Alsheda socken.

Isaksson är en stilla och försynt man, varmt religiös. Han ger intryck av att vara fri från vidskepliga föreställningar.

(17a)

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagner. LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Alsheda socken.

2

2

Robert Strömqvist.

Strömqvist, Robert, skräddare, Råsbäck, Repperda, Alsheda,
född i Alsheda den 31 Oktober 1864. Ogift.

Språksam. Har gott minne.

Strömqvist ger intryck av att växa i det närmaste fri
från vidskepliga föreställningar.

Snål.

Gm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagnér.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

33.

Alshedå socken.

Höbroh. Ad. H-5

Yste.

Priestställe

1. Kyrkherdens (prostens) yste avlämnades i prästgården. Kungorelse
se häröm upplästes i kyrkan. Den mjölk, som skulle lämnas, var fyra kan-
nor på hemanne. De som lämnade mjölken i prästgården bjödös på kaffe
och kakor.

2. Kaplanens yste lämnades frivilligt. Det hölls i någon gårdsl. där
mjölk mottogs för en by eller rote. De, som kommo dit med mjölken, bjö-
dos av husfolket på slätt kaffe. Osten förvarades där i gården, tills
den var torr. Båda kaplanerna i Alshedå pastorat fingo yste inom Als-
hedå socken.

Organistens yste var frivilligt. Lystes i kyrkan. Hölls liksom
kaplanernas yste i olika byar inom socknen. Slätt kaffe bjöds av
den familj, där ystet hölls.

Kyrkstötens yste var frivilligt. Hölls ute i socknen. Slätt
kaffe bjöds.

32.

4.
Bytyste. Inom en by eller dylik mindre krets kommo husmödrarna

överens om att byta yste. Så bestämde någon av dem en viss dag, "satte ut yste". Då kommo de andra kvinnorna medförande mjölk, två, tre, fyra kannor eller mer, allt efter omständigheterna.

Det vilade en viss feststämning över en sådan tillställning.

Stugan skurades och gjordes i ordning, och när ystedagen var inne, stod en eller flera trefotade kaffekökare i den stora öppna, vitkriticade spisen.

Så kommo käramororna från olika håll med sina kopparkrus. Mjölken tömdes ute i köket i en stor kopparkittel eller så.

Snart var stugan fylld av ett sorl av röster, och snart stod det ångande kniffet på bordet. Det blev ett nödgande och krusande, för mororna hölle strängt på rang och värdighet. Fanns bland de närvarande en kyrkovärdamora, så måste denna gå först av alla, även om hon var yngre än alla de övrige. Sen skulle det ju gå efter ålder, men även detta vällade svårigheter, för det var just ingen, som ville erkänna sig vara äldst. Så stod värdinnan och trugade, och gästerna krusade för varandra, tog den närmast sittande i armen och nödgade henne att

gå först.

2209

Det var sällan någon sade "du" till en annan, även om de varit grannar i tio, tjugo års. Till kyrkovärdens hustru sade man kyrkovärdamora. De övriga nämnde varandra med dophannet eller också "ho".

Så dracks kaffe, väl i begäl tre koppar.

Brödet var riktigt tilltaget, ofta bortåt ett tjugotal sortter. Det var kransaskivor i stora stycken, bullar, kringlor, snäckor, pojkar, skorpor, runda och avlånga, ess o.s.v. Ofta utgjordes en del av ystebrödet av köpebröd. Detta småbröd benämndes med ett ord för bakelser. Till bakelserna räknades dock icke pepparbrödet.

Den ena möran ville gärna vara värre än den andra, i fråga om många sorters kakor. Det talades om "ett bra yste" och "ett dåligt yste".

Vid det första bytytet under året var det en eller flera, som satte ut yste hemma hos sig, och så fortsatte det, tills alla hade ystat.

Det var vanligt att då göra en större ost, julossten, och även, om mjölken räckte till, andra mindre ostar.

Om det skulle vara en bra ost, så gick det åt en 30-40 kan.

nor mjölk. Man lånade ofta ostkorgar av varandra, och man hade så väl reda på, vem som hade en "bra korg."

Ett bytyste kunde också vara mindre. Om det var så att korna nyligen hade kalvat eller de hade fått komma på klövern, så de mjölkade bra, så kunde man byta med bara en eller ett par grannar. Man kunde göra en ost, som inte var så arjt stor eller bara en kulsing. Den var bra att ha till att rägna med eller till att ta av, när man skulle skäkta linet eller tröska o.d.

I bland kunde man ha så mycket mjölk, så man kunde göra en ost utav sin egen mjölk.

Tiggyste. Nästan alla fattiga, de som inte hade någon ko, bad om yste. Att tigga om yste jämnställdes icke med tiggeri i vanlig mening. Det benämndes inte ofta för tiggyste. Man sade "be om yste".

De, som bad om yste, vände sig därvid till en större eller mindre krets, somliga endast till några få, andra till alla i en by, andra åter till personer, som bodde längre ifjärdingsvägs avstånd. Hantverkare, såsom skräddare och skomakare, samt barnmorskan bad ofta om yste vitt omkring i socknen.

Tiggysta vore av två slag, vanligt tiggyste och dansyste.

Det vanliga tiggystet hölls på morgonen.

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

De, som kommo till ystet, bjödös på kaffe och kakor. Antalet kakor var tilltaget eftersom den, som hade ystet, hade råd eller ville vara hederlig.

Den kåramor, som var mera väl känd och som brukade fägna bra, kunde bli bjuden att stanna lite längre än de andra. Hon fick då ett par koppar kaffe till och fler kakor. På katiga ställen bjöds också ibland på smörgås.

Det var vanligt att ge två eller tre kannor mjölk. Den, som hade mycket mjölk, kunde ibland ge mera, men den, som hade lite, kunde ge mindre, så där tre stop.

Det var vanligt att någon av kåramororna blev ombedd att stanna kvar för att göraosten. Detta var ett förtroendeuppdrag. Endast den, som var väl känd hos den, som hade ystet, enlitas här till.

Dansyste. Ett sådant yste var likt ett vanligt tiggyste, men det hölls på kvällen, och så förekom i regel dans. Det var ungdomens yste.

Det var ofta vanligt, att när en fattig flicka, som varit ute och tjänat på sommaren, sedan om hösten kommit hem till föräldrarna, bad

om yste. Somliga av de unga männen som intedrökade någon mjölk, gav där pengar i stället för mjölk. Fägningen vid ett dansyste var ungefär som vid ett vanligt tiggyste.

Som dansystena vanligen hölls på lördagskvällen och utsträcktes till nattetid, och det väl inte alltid gick så anständigt åt, ansågos de vara för ungdomen skadliga.

Prästen i Alsheda, kyrkoherde Thelander, tillkännagav genom lysning i kyrkan, att dylika ysten icke finge hållas lördagskvällar.

En gång hade kyrkoherde Thelander fått reda på, att en lördagskväll dansyste skulle hållas hos Dotta-Maja-Stina på Björkholms skog.

Den ifrågavarande kvällen för kyrkoherde Thelander dit, men när han kom till stugan, fanns där ingen främmande. Om där hade varit någon, hade de väl skyndat att komma undan, när de varsnade, att prästen kom.

Det förekom att man köpte mjölk och ystade i hemmet. Det fanns de, som tyckte, att det var förargligt att tigga yste, och så tyckte de, att det inte blev billigare heller.

Den, som köpte mjölk till yste behövde inte laga till just någotting. Den, som körde till dem mjölken, skulle ha kaffe och rätt bra med kakor, allt efter som man ville vara hederlig, men man var ju inte

2209

LUND S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

tvungen att ta till så mycket som vid ett riggyste.

99

Vattlakäringarna. Näribytytste hölls i en bondgård, var det vanligt att näroboende fattiga kvinnor främ p å dagen eller eftermiddagen kommo dit med en kruka för att hämta vattle (vassle). De kallades vattlakäringar. De infunno sig ofta utan att vara bjudna. Det var väl inte så mycket för att få vassle, de kommo, utan för att få del av fängningen, det doftande kaffet och det rikliga doppebrödet. Och för att få se hur den och den kåramoran hade det. Om golvet var renskurat, om spisen var riktigt vit, om hon hade den rätta drällduken på bordet, om kaffekokaren var blank och om det hade lyckats med ystebröet. Och så gingo de ut i bygden och pratade. Den kåramoran hade så stora kransaskivor, så en kunde inte trösta ta dem, och bullar så oppjästa och fina, smorda med ägg, och kanelade snäckor. Det smakte bara socker och honung alltihop. Och småbrödet det var utav så många sortter, så en visste inte namn på allt. Och det var så gott, så det smalt i munnen. På andra ställen hade de aldrig nåt vuet. Kakorna var snuttia och stolleta. De såg ut som takhof-sanäver, och de smakade inte nåt, precis bara vatten. Och småkakorna, det var inte mer än ett par sortter, de var köpta hos handlarns. Det var inte nån vän med dom heller. Och kaffet, det var som annat blask. Det var å de

2209

2209 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

AC

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Skogsrået ledde folk vilse.

Att folk gick vilse berodde på att skogsrået ledde dem vilse.

Den, som gick vilse skulle vränga tröjan, så kom han tillräffa.

Det var en gubbe som gick vilse i en hage i Slättåkra. Han kom tre gånger till samma ställe. Han trodde, att han hade blivit villad.

sämsta böner som finns. Det var då som det alltid har vatt. Ett sätt
kalas, det kan en både ha och mista. Det var sket med alltihop.

Det fanns något av feststämning över ett yste. Det var ett sambrott
i den grå vardagen. Och den, som i barndomen är efter år i en småländsk
bondgård varit med om bytyste, bevarar dessa festdagar i kärt minne.

Dansystena förekomma numera knappast, och de övriga ystena ha ändrat
karaktär.

På grund av rikligare tillgång av mjölk, blir ett bytyste, när det före
kommer, inte en tillställning som berör en hel by, endast ett par familjer.
Tiggyste förekommer också i mindre antal och omfattning.

Det förekommer att personer köpa mjölk och själva ysta sin julost.

Anledningen härtill torde väl närmast vara den, att det är gammal tra-
dition att julosten skall vara ystad i hemmet.

Orden ysta och yste ha -från omkring 1920-talets början - alltmer
övergått till osta och oste. Ost heter i alsheden mål ust.

Med den stigande allmänbildningen har man börjat inse, att det är
språkligt criktigt att säga ust. Samtidigt synes man börjat tro, att
det vore felaktigt att säga ysta och yste.

Anmärkning.

Uppgifterna rörande äldre tider ha lämnats av uppteck-
narens mor.

22209 LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

11

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Ett kontrakt med den onde. (Sägen.)

En gång, omkring 1870-talet, hittade kyrkovaktaren i Alsheda i nyc-
kelhålet till kyrkdörren en hoprullad pappersremsa. Det var ett sa-
tans-kontrakt. Kontraktet var skrivit med blod och undertecknat med
ett namn.

Kyrkovaktaren lämnade papperet till prästen. Denne tog sedan den
person, vars namn fanns å papperet, i upptuktelse.

22042209

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

121

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

Farfars pengar, (Sägen).

Det var en rik gubbe, som dog. Han hade inte tänkt om för släktingarna, var han gjort av sina pengar. De trodde, att han hade lagt dem i kistan - de lät ju förr, medan de levde, göra sina kistor - men det hade han inte.

När de lade honom i kistan, band de en koskälla på honom. De höll före, att han skulle ovillkorligen hem och räkna sina pengar, och då skulle de utröna, var han gjort av dem.

Så om kvällen samma dag begravningen var kom en pinga in och sade:
"Kom ut nu, ska I få höra, nu kommer han hem!"

Då gick de ut, och då hörde de en koskälla. De följde ljudet. Då kom de till ett stenrös. Där hade han gömt pengarna. Då var han hemma och skulle räkna dem. Då hittade de dem.

2209

2209 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

194

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Näcken. (Sägen.)

Det var en hop barn, som var och badade. Då, när de var i sjön, kom det en sån grann häst, och de fick för sig, att de skulle rida på hästen. Han var så snäll.

De plockade sig på honom. Allihop klev de opp. Han gjorde sig så låg, så de kom på honom.

Så var det en liten flicka, som var två år.

De sa till henne, att hon skulle komma till dem.

Men hon räckte inte.

Då sa hon: Ja näckel inte."

Då skäckte han av sig allihop och försvann i vattnet..

Hade de inte nämnt honom vid namn, så hade han tagit dem allihop.

Anmärkning.

Denna sägen är även upptecknad efter berättelse av o-
vannämnde meddelares broder, lantbr. C.J. Strömqvist.

Meddelaren hade hört den i barndomen av sin mormor.

22092209

HUDS UNIVERSITETS
FOLKMANNESARKIV

13.
13

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Trollpackan som förgjorde en äkta man men sedan blev narrad avmannens hustru. (Sägen.)

Det var en äkta man, som hade blivit förgjord av en trollpacka.

En gång när den manens hustru var ute och gick, mötte hon troll-
packan.

Då frågade hustrun trollpackan; "Vad ska en ge tjuren, när han inte
följer med körnaq hem ?"

Då sade trollpackan, att hustrun skulle ge tjuren tiebast och
vendelrot.

Hustrun gick hem och smüsslade i sin gubbe tiebast och vendelrot.

Sen blev han hemma, hos sin kärings.

Så mötte hon trollpäckan en gång senare.

Då sade denna: "Tiebast och vendelrot, dig till bot och mig emot."

2208

2209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

14

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Tomteflickan. (Sägen.)

Det var ett torp eller en bondgård - de hade emellertid kreatur -. Där hade de en flicka.

Till den flickan kom en gång en tomteflicka. Hon sade till flickan: "Öppna på ladörren, ska du få lite hö, I har så ont om det."

Då öppnade flickan dörren, och den främmande flickan, som hade lite hö i förklädet, kastade in det i ladan.

När hon kastat in det, sade flickan på stället: "Kom med in, ska du få en kakla, mamma har bakat". Men hon gick inte med in.

Då kom flickan in och tulade och gråt och sade: "Det var en liten flicka och gav mig hö, och jag ville, att hon skulle gå med in, men det gjorde hon inte".

Då sade modern till sin flicka, att hon inte skulle bry sig om henne eller röra vid henne. Hon förstod, vad det var.

Så en kväll satt modern där i lagårn och mjölkade. Då, som fär alltid gör, så skriker de. Rätt som det var, så blev det tyst. Då vän-

de hon sig om och skulle se, vad det var. Då stod där en liten flicka och gav fären hö genom le'en.

Då sade hon till flickan: "Du får inte ge fären hö, vi har så ont om det." Hon trodde, att det var hennes egen flicka.

"Det angår dig inte, för det har jag tagit i prästens havrastubba."

Anmärkning.

Ovanstående sägen är även upptecknad efter berättelse av ovannämnde meddelares broder, lantbrukare C.J. Strömqvist.

Båda meddelarna ha, oberoende av varandra, berättat ovanstående. De hade i barndomen hört denna sägen av sin mormor. En jämförelse mellan dessa båda berättelser ger ett prov på folktraditionens äkthet.

2209

17

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

När tattare-Axel skulle gälla katten. (Sagen.)

En gång, när tattare-Axel var hos Pelle Lönn i Björkholm, skulle han gälla en katt. De stoppade ner katten i en stövel, men han sprang upp och rev gubben.

Hade tattaren haft någon särskild makt, så hade ju inte katten kunnat göra så.

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Braåland

28269

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

18

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

18

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

När prästen läste bort satan. (Sägen.)

Det var en bonde, som hade försålt sig till satan. Han skulle få så många pengar han ville. Sen vissa år voro gångna, skulle satan komma och hämta honom.

Bonden visste tiden och dagen, och när denna var inne, hade bonden ställt till med ett kalas. När de voro sörm bäst i ordning med det, så kom den där herren och skulle hämta bonden. Denne visste ju, vad det var frågan om, och han hade sagt till de andra om det.

Då hade de satt honom på bordet och skrivit Fader vår omkring honan, tills de hittat att hämta prästen. Den onde kunde inte gå över de orden, förstås.

Det blev inte förr bättre, än de skickade efter prästen. - Han hette Mörking. - De rådde inte med pockor.

När prästen kom i farstun, föll han på knä och bad, innan han skulle in och ta ihop med den gossen.

När han då öppnade dörren, hade den onde gjort sig så stor, så

att de som voro inne, voro prässade mot väggarna.

19

Då sade prästen till satan: "Usch, flött på dej! Så stor som du är, så liten ska du bli, så du ska ut här." — Prästen hade borrat ett hål i fönsterblyet med en nål. —

Satan vitade honom för något. Prästen hade tagit något, när han var student. Han sade, att det hade han fått förlåtelse för.

Sen frågade han satan, vad han hade för bevis för att karlen hörde honom till.

Då tog satan upp kontraktet och visade.

Det var skrivit med bondens blod.

Då nappade prästen kontraktet och körde det i halsen på bonden. Han måste äta upp det. Det kunde inte bränna.

Sen när satan skulle ut, var det så att hela huset rekade.

Han var aldrig vuren, bonden, som han varit förut, utan han var mera tyst och sluten.

"Anmärkning.

Vitade, förebrådde.

Rekade, skakade.

42269

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

20

Sm. S. Vedbo härad.

Upptecknare Gottfrid Wagner.

Eksjö socken.

Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

Skatten i Skurugata. (Sägen.)

Tjyva-Pelle hade gömt sin ägdom i en bösspipa, och sen
hade han krupit in så rysligt långt i berget och gömt den där.

Sen sade han: "Den, som hittar min bösspipa i Skuruhatt,
han får ägdom, så det räcker i hans tid och hans barns och hans
barnbarns, men sen är det slut.

Den gamle nämndemannen, Holmbergs far - han hette visst Jon
Larsson - hittade skatten. Han köpte Ömmastorp.

Ägdomen tog slut, när det kom till barnbarnskarnens tid.

I Skurugata är som en ugn.

Det ska vara en gång så gräsligt långt in i berget.

2269

Sm. Östra härad.
Upptecknare Gottfrid Wagnér.
Skede socken.
Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

21

21

Odens jakt. (Sägen).

Vid Hjulbrolia, mellan Brändekvarn och Brantaberg hade
de hört att Odens jakt gått fram i luften.

Den ven, men det var som om hundar hade skällt.

De sa, att Oden jagade bort troll och spöken och dålighet.

22669

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

22

22

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alshed socken. Meddelare Johan Isaksson, Nolsby.

Tomten som bar säd. (Sägen.)

En bonde hade så mycket att tröskas, och det blev så mycket säd.

Så fick han se en liten tomte, som hade ett eller två ax att bärta. Han bar till bonden och lade det i hans säd.

Tomten pyste och var så trött och förbi.

Då sade bonden: "Det var väl intetså förskräckligt att pysa och påsa för."

"Åja, jag skall bärta ifrån dig säden, jag har burit till dig, får du se, vad det är", sade tomten.

Så blev det ett ännpat förhållande för den bonden. Det blev så nätt, och det hade varit ett sådant överflöd förut.

2209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV.

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Skede socken. Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

23

23

Vid Skvalebergsgrinna. (Sägen.)

Vid Skvalebergsgrinna, mellan Påterp och Brantaberg, hade de sett spöken, än på det ena väset och än på det andra.

Där var en stor skog, som de kallade Per Ammens trädgård. Det var barrskog. Där var berg och en bäck rann ned från en höjd.

Anmärkning.

Grinna, grinden.

En gång när meddelaren var pojke måste han en kväll gå förbi Skvalebergsgrinna.

Han hade växt upp i ett allvarligt kristet hem, och föräldrarna hade lärt honom att frukta Gud.

Under tiden han gick genom skogen, bad han Gud om beskydd, och när han gick förbi Skvalebergsgrinna, kände han sig lugn och frimodig.

Det sistnämnda ger ett tydligt vittnesbörd om, hur djupt tron på dessa spöken var rotad.

2280

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

24

24

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alsheda socken. Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

Hästen som blev sakänd och återställd (Sögen.)

Johan i Hjälphemmet var åt Oskarshamn en resa. Det var visst, när han tjänade hos Korenius.

Han hade en sådan snäll märr.

De var i sällskap några stycken, och de betade på ett ställe.

Det var en som tyckte, att märren var alldeles utmärkt. Han gick där och ströök henne utefter ryggen.

Johan tyckte, att det blev något besynnerligt med märren, men han körde åstad.

De betade sen på att snart ställe. Då var det en som sa, att om Johan skulle bestå på honom, så skulle han göra, så märren blev bra.

Sen märktes det inte något mera med henne. Det var ett bevis på, att det var (färns) människor som kunde dålighet.

Anmärkning. Johan i Hjälphemmet var meddelarens svärfar. Hjälphemmet var beläget på Alsheda Bengtsgård. Bestå, bjuda på brörrvin.

22209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sm. Östra Härad.

Upptecknare Gottfrid Wagner.

25

25

Skede socken. Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

Flickan som steg på brödet. (Sägen).

Det var en flicka, som hade varit borta på ett ställe,
och hon hade fått med sig hem en kaka bröd.

Så kom hon till ett ställe, där det var smutsigt och
sankt. Hon ville inte smutsa ner sig.

Då tog hon kakpan och lade den i smutsen och steg på den.

Men där blev hon stående, och hon sjönk mer och mer.

Hon skrek, och det kom folk, men då var halva männi-
skan nere, och hon sjönk mer och mer och de kunde inte hjälpa henne.

Ämndirkning.

Meddelaren hade av sin mor hört ovanstående sägen.

2209

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wegner. LUND'S UNIVERSITETS
2209 FOLKMINNESARKIV

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsböck, Alsheda.

26

26

Kyrkklockan skulle se kraft.

När meddelaren en gång som pojke var med sin farfar uppe i kyrktornet, tog denne om kläppen på den klocka, som hängde närmast trappan och tillsade meddelaren att göra på samma sätt.

Meddelaren hade sedan hört, att om de inte så vidrörde klock-
kläppen, fick de ont i benen.

2209

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner. 2209 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

Fyrd. 1969

27

Kyrkerör, där Alsheda kyrka skulle byggas. (Sägen.)

Å ågorna till torpet Väderyd å Germunderyds ägoren i Alshedas socken finnes ett stenröse, som kallas Kyrkerör.

Där skulle en gång kyrkan byggas, men det sbo byggdes upp om dagen, revs ner om natten.

Då tog de ett par tvillingoxar och spände för dem och lassade på en stor sten och låt dem sen gå var t de ville. Där oxarna stannade, där skulle kyrkan byggas. Då stannade de mittför den plats, där kyrkan nu står.

Alsheda och Ökna socknar hörde förr ihop. Ökna är sedan utbrutet.

Anmärkning.

Germunderyd ligger nära sockengränsen mot Ökna.

Denna sägen om att de båda socknarna tidigare skulle varit förenade, anföres såsom förklaring till det

förhållandet, att den planerade kyrkan skulle ha förlagts så nära sockengränsen.

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

28

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Kalle på Kummelen.

Kalle på Kummelen gick en gång till sin husbonde - den bonde på vilkens ägor Kalles stuga stod - och ville köpa en halvspann råg.

Bonden sa, att han ingen råg hade att sälja.

Han sade till Kalle: "Du kan inte skaffa mig en halvspann god säråg ?"

"Jag skall försöka", sade Kalle.

Natten efteråt gick Kalle till bonden och tog två halvspann råg i boden, en till sig själv och en till bonden.

Bonden ville byta om säråg. Kalle vissste, var bonden hade särågen. Där tog han.

När han sen varit åt kvarnen med "sin" råg, gick han till bonden och sa: "Nu har jag ställt den där rågen, om du vill komma och titta på den."

När bonden kom till Kalle och fick se rågen, sa han, att det var den grannaste råg han sett, och han gav Kalle fyra kronor för den.

29.

Så fick Kalle pengar till sovel.

Anmärkning.

Kalle på Kummelen hörde till en liga av tjuvar, som på 1800-talet fanns i Alshedas Stället, där han bodde, kallades även Klubben, därför att tjuvarna brukade samlas där.

Säråg, utsädesråg.

Ställt, anskaffat.

29.

22209

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagner.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

30

34

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Jödde i Råbackaängen.

Jödde i Råbackaängen tog skärtorsdagsmorgonen en tälj-kniv och stäck med den på olika ställen i lagårdsdyngan. Varje gång han stäck ned kniven, böslade han till som en kalve.

Han ropade också: "Så långt som detta rop höres, skall allt sanket vara mitt."

Sm. Östra Härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Skirö socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

Anders Magnus i Götsboda. (En klok).

Anders Magnus i Götsbo skulle en gång till Repperda hemman och skära en tjur.

När han kom dit, hade rätteran en 8-10 man i beredskap till att ta den besten. - Tjuren var så grönt ilske. -

Då gick Anders Magnus till tjuren och så antingen strök han på honom eller gjorde han kors. Sen gällde han honom. Allihop fick stå och se på. Det var sådana karlar, som var troende och allvarliga av dem som var med.

De hade sen sagt, att det var det otäckaste de hade sett.

Tjuren, som de gällde, var stor. De hade förut på gården en büll, och de ville ha en make till den.

Anmärkning.

Rätteren på gården, som hette Magnusson, hade förr meddelaren berättat ovanstående.

Büll, en fullvuxen tjur, som blivit kastrerad.

2289

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

3272

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Hilla-Greta. (En klok).

Hilla-Greta brukade om våren vara hos Anna i Hemmings
- Stömbäcks första hustru- och läsa för korna, innan dessa släpptes
ut på bete.

Strömbäck hade sagt, att han någon gång hört vad hon
läste. Han hade sagt, att det var grömt.

När Hilla-Greta var sjuk, skulle komminister Korenius
fara till henne.

Han bröt då sitt ena ben.

Han hade sagt: "Det kunde jag tro, när jag skulle fara
till den satans käringen".

2209
Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.
Skede socken.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
2209

38,
33

Husar Rietz. (En klok.)

Husar Rietz i Skede var kreatursbotare. Han bodde först i Kålbråna och sedan i Rösa.

Rietz hade en spiritus.

En gång, när meddelarens far - Karl Gustaf Zakariasson - hade en gris, som var sjuk, hämtade han Rietz.

När Rietz kom dit, sade han, att grisen vareförgjord.

Meddelaren förmodade, att Rietz klippte grisen i öronen och gav honom av blodet, och så rev han upp några pulor, eller vad det var, i svinkätten.

När meddelarens far senare skjusade hem Rietz och de hunnit till Skede kyrka, stannade hästen.

Då gick Rietz fram till huvudet på hästen och tog i betslet. Sedan fortsatte hästen.

"Den fula var arger, för att jag gjort en god gärning",
sade Rietz. (Meddelare Matilda Svärd, Skinberga, Skede.)

Det var en bonde, som var ute i skogen och högg. Då högg han yxan i vristen. Han tordes inte ta dän den. Han lät yxan sitta kvar och gick hem.

När han kom hem, sprang hustrun ner till Rietz. (Han bodde intill.)

"Jag vet inte, vad en ska göra", sade hon, när hon kom dit.

- Hon visste nog det, men hon var illmarig. -

"Det ska vi ja hjälpa", sade Rietz.

Som han sade detta, stannade blodet.

Rietz var en amper gubbe. De var inte snälla, varken han eller sonen Sven.

(Meddelare Kristina Lundin, Rösa, Skede.)

Anmärkning.

Rietz var gift tre gånger.

I första äktenskapet hade han en son, som hette Lars Johan, och i andra äktenskapet en son, som hette Sven Jonas. Den sistnämnde var kreatursbotare.

3209

LUNDs UNIVERSITETS
FOLKMUNNESARKIV

35

35

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Skede socken.

Sven Rietz. (En klok.)

Sven Jonas Rietz i Rösa, Skede socken, var en i bygderna allmänt känd och mycket anlitad kreatursbotare.

Rietz var född den 31 maj 1831 och son till husar Rietz.

I dagligt tal kallades han Svente Rietz eller Rietza-Svente.

Han var i yngre år ordentlig. Senare sörp han mycket, och när han kom till gårdarna, dit han hämtades, var han morsk, och man måste krusa för honom.

Han öppnade åder på kreaturen, både i munnen och på hal-sen.

En gång, när han var på besök i meddelarens hem, talade han om, att han till en hustru, som ville bjuda honom på kaffe, hade sagt: "Gå du åt helvete med ditt kaffe, så möter du inget kyrkfolk!"

(Meddelare Upptecknarens mor.)

3269

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

35

35

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Skede socken.

Sven Rietz. (En klok.)

Sven Jonas Rietz i Rösa, Skedé socken, var en i bygderna allmänt känd och mycket anlitad kreatursbotare.

Rietz var född den 31 maj 1831 och son till husar Rietz.

I dagligt tal kallades han Svente Rietz eller Rietza-Svente.

- - -

Han var i yngre år ordentlig. Senare söp han mycket, och när han kom till gårdarna, dit han hämtades, var han morsk, och man måste krusa för honom.

Han öppnade åder på kreaturen, både i munnen och på halssen.

En gång, när han var på besök i meddelarens hem, talade han om, att han till en hustru, som ville bjuda honom på kaffe, hade sagt: "Gå du åt helvete med ditt kaffe, så möter du inget kyrkfolk!"

(Meddelare Upptecknarens mor.)

2269

LUNDs UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Han tog så mycket socker till kaffet.

"Du ska inte va så ogrynn, Svente", brukade meddelarens far säga till honom.

(Meddelare Kristina Lundin, Rösa, Skede.)

Svente Rietz söt och var ofta full. Han var ful i munnen och otäck jämt.

Till en garvarefru i Skede brukade han säga: "Gå in med dig, du otäcka barkamarr!"

Flickorna brukade han benämna spishynda, tornuggla, musadjur o.s.v.

I bland sade han: "Du sätter ut munnen, som om du skulle säga Boås".

I Vetlanda fanns en bryggare, som hette Uebel. Om nämnde bryggares biersade Svente Rietz: "Om en tar ett maltkorn och sätter det i röven på en tossa och släpper den i Bölasjön, då blir det Uebels bier."

Rietz brukade i meddelarens affär köpa en fjärndel ($\frac{1}{4}$ skålpond) ingefära.

Ingefärans användes, bl. a. om den kost, som kalvat, inte blev ren.

Han brukade komma in i butiken och säga: "Ge mig en cigarr, grov som en hästakuk."

En gång, när Rietz var i Vetlanda, mötte han en bekant.

Denne titulerade Rietz "djurläkarn".

"Är du sjuk, din oxe ?" sade Rietz.

(Meddelare Joh. Johansson, Skede.)

Rietz avled den 16 april 1900.

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagner.

Skede socken.

Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

LUND S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

39
39

Per Ammen. (En klok.)

Per Ammen var bonde i Solberga, Skede socken. Han var mycket rik.

De påstod, att han fick så mycket pengar, han ville ha, av den illake.

Den som ville ha det så, skulle skriva kontrakt med den onde. Kontrktet skulle skrivas med blod och stoppas i nyckelhålet i kyrkdörren. Sen var det färdigt.

Per Ammen hade sagt, att de tre bönder, som kom närmast efter honom på gården, skulle det gå ut sig för. Sen skulle det gå bra för de andra.

Det gick så.

Isak i Håkarp hade en förskräckligt stor tjur, som skulle skäras.

-Per Ammen var alltid där, som det var något svårt, som ingen annan
tordes ihop med.-

Och han kom dit.

Så sa Isak Magnus: "Hur många man vill I ha till hjälp?"

"Skicka med din likaste piga, så tänker jag vi redar oss",

sade Per Ammen.

Pigan blev så hon kunde slå i golvet.

"Gå med, du Anna," sade Isak Magnus till pigan.

Och hon fick lovlyda och gå med.

När hon kom till ladugården, behövde hon inte göra någonting.

Per Ammen gick till tjuren och strök några slag över ryggen på
denne, och tjuren stod stilla.

Sen tog Per Ammen ihop med honom och opererade honom.

En gång rörde tjuren på sig. Då sa han ingenting åt tjuren,
men han tittade i väggen, så arje och skarpe, så pigan blev så rädd. Men
då stod tjuren stilla. Han fick göra med honom, vad han ville, det var
inte vidare med det.

- - -

Per Ammen blev fattig mot slutet av sin levnad. Då bodde han i en

liten stuga.

2209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

41

De sa alltid, att det spökte, där stugan hade stått.

En gång gick meddelaren där förbi sent en kväll. Då såg han ett vitt skynke fara i luften.

Anmärkning.

Den ovannämnda pigan, som tjänade hos Isak Magnus i Håkarp, var meddelarens mor.

223809

LUNDs UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

42
42

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alshedå socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedå.

Uggla över stalldörren, skydd mot maran.

De brukade förr skjuta en uggla och hänga över stalldörren som
skydd för maran.

222689

Sm. Östra härad. Upptäcknare Gottfrid Wagner.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

83

43

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Vid badning i öppet vatten.

När meddelaren var barn, brukade de tävla om att kampa i och
och kampa upp (vara först i och först ur vattnet.)

Den som blev sist i vattnet, kallades löjfitta!
De spottade i vattnet efter badet.

De brukade binda näcken genom att kasta stenflisor. Ju flera
hopp en sådan stenflisa tog över vattenytan, dess säkrare blev näcken
bunden.

22269

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

44

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

1929

För att få vackra drömmar.

Om de vill ha vackra drömmar, ska de äta vallmofrö.

22269

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

45

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Hur syner kunna uppstå.

Sommaren 1896 var en meddelarens syster svårt sjuk.

Den läkare i Vetlanda, som vårdade henne, hade bestämt, att meddelaren tidigt varje morgon skulle infinna sig hos honom och meddela om den sjukas tillstånd.

Meddelaren gick dagligen den långa vägen - över 30 km.- och arbetade för övrigt om dagarna, och levde under tiden i ständig oro. Han blev slutligen alldeles utmattad.

En morgon när han gick på vägen - det var vid midsommartiden och dager - fick han se en karl gå bredvid sig. Meddelaren talade till den främmande, men denne svarade inte, och när meddelaren gått några steg, försvann den andra karlen.

Han förstod då, att han var tvungen att vila sig, och han lade sig och soñnade.

Anmärkning.

Meddelaren anförde ovanstående som ett exempel på, hur syner kunna uppkomma.

2209

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

46

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

När det var svårt att få smör.

När meddelaren i unga år var hos skräddaren Sven Strömbäck
i Repperda och lärde sig sy, var det motigt en gång, när de skulle
kärna; det ville inte bli smör. Då lade de en vigselring i kärnan.

— — —

Om det inte gick att få smör, så skulle man elda ugnen,
och hälla ingrädden där och bränna upp den.

~~22369~~ LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

4747

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Att förekomma huvudvärk under året.

För att förekomma huvudvärk under året, skulle man, när man om våren fick se de första myrorna, klappa på myrstacken med handen tre gånger och sen lukta på den.

Meddelaren hade iakttagit detta bruk.

2269

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.
Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Jakt.

Den, som förr gick ut och jagade på söndagen, ansågs som en riktig buse.

Om någon på söndagen sköt på en hare, utan att döda honom, så blev det en trollhare. En sådan hare var det sedan nästan omöjligt att skjuta. Men om någon lyckades skjuta en trollhare, så skulle de inte koka den. Det blev inte något riktigt av den.

De skulle inte skjuta asdjur med en bössa, för då gick det inte att skjuta rätt med den.

En jägare ville inte skjuta en hund.

21 09
22 09

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

49 49

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Att sätta ner någon, så att han inte blir gift.

När de ville sätta ner någon, så att denne inte blev gift, så skulle de ta en hårsudd av den personen och så lägga den hårsudden i någonting och så lägga alltsammans under en sten.

Så länge inte den hårsudden var förmultnad, blev personen ifråga inte gift.

2209

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

50 50

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Tandvärk.

Om de tog en träflisa av ett träd, där åskan
slagit ned och petade i tanden, så gick tandvärken bort.

22209

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

51 57

Sm. Östra härad.

Upptecknare Guttfrid Wagner.

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Skurna sår.

På skurna sår lades nockasnar (spindelnät).

Ävenså användes Jönköpingssnus (grovtt).

2209

52 52

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagnér. LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Alshedasöcken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedasöcken.

Vårter.

De skulle ta så många saltkorn som de hade vårtor, och sen skulle de kasta saltkornen i ugnen, när där var eld.

222209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

53 57

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Kikhusta.

För kikhusta användes märremjölk.

2209+6

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

54

57.

Sm. Östra härad.

Upptecknare Göttfrid Wagner.

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Häfta.

Den, som har häfta skall ta tre saker t.ex. russin
och lägga dem på bara knäet och sedan ta dem med tungan.

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagner.

2209 LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

55

577

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda,

Gulset.

Om det var en pojke, som hade gulset, skulle modern
gå till nio hustrur, som först fört en flicka. Om det var en
flicka, som var sjuk, skulle modern gå till nio hustrur, som först
fört en pojke. Så skulle hon be om nio olika saker av var och en,
t.ex. ett rågkorn, en kaffeböna, en sockerbit, en brödbit, en
fläskbit, en korvbit o.s.v. Det gjorde ingenting, om hon fick sam-
ma saker på två eller flera ställen, men på vardera stället måste
det vara nio olika saker. Denna vandring måste göras utan avbrott,
så att det sjuka barnets mor samtidigt förde med sig hem alla
dessa saker.

2200

LUND'S UNIVERSITET'S
FOLKMINNESARKIV

50 56

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Myorm.

Om de rörde med ett finger vid en myorm, så fick de onda brettet.

Om de steg på en sådan orm, så ruttnade foten.

~~2226~~

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

57

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Ålsjeda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Ålsjeda.

Stolsteget.

På den, som fick stolsteget, svullnade ögonen igen och blevo variga.

Sjukdomen botades genom att borra med foten av en stol eller en kopparpanna.

Om det var en karl som var sjuk, skulle det vara en kvinna som borrade och tvärtopte.

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Läsning mot bolder.

Bolde, bolde, ven,

varför sitter du så ensam och allen,

Jag skriver en ring

dig omkring.

Det ska bli attan tusen boldar i den ringen,

De ska va röda som halla

och blöta som balla

och inte brista hälften utav alla.

Under läsningen förde den som läste ett finger runt kring

bolden.

Anmärkning.

Meddelarfansen läste ovanstående. Han trodde icke själv, att det hade någon botande verkan. Andra trodde att han kunde något.

Halla, hallon. -- Upptecknaren har inte i annat samband hört detta dialektord användas av Alshedabor.

2-200
2209

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

59

59

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

Läsning mot sjukdom hos kreatur.

Det var en käring, som var tafsig och hade svårt att försörja sig. Då var det en herre som lärde henne, hur hon skulle bota sjukdom hos kreatur.

Hon skulle läsa följande ramsa:

"Vita kalvar och röa,
de som inte vill leva, får de ligga döa."

Hon gjorde så och blev väldigt känd.

Så en gång låg herren och hade fått ett köttbenni halsen och höll på att kvävas.

Då kom käringen dit, och hon ville äntligen in. Han hade ju gjort henne så mycket gott.

När hon kom inom dörren, började hon läsa sin ramsa:

"Vita kalvar och röa,
vill de inte leva, får de ligga döa."

60

60

Hon kunde ju ingenting.

När herren då såg henne, stollen, stå där och läsa, så skrattade han, så att köttbenet lossnade och for ånda ut till dörren.

2209

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV -

61

61

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömgvist, Alsheda.

Åderlätning.

Åderlätning skulle icke företagas i januari månad, som var järn-
månaden .

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

62

62

Skervan.

Om ett par äkta makar hade ett barn hos sig i sängen under
det att de utövade könsungånge, så fick barnet horesherva.

Ett barn, som av denna anledning hade fått horesherva, botades
på så sätt, att man gav barnet att dricka ur faderns sko.

— — —

Om en dålig kvinna fick se ett barns könsdelar, så fick
barnet horesherva.

De brukade därför dra ner barnets linne, om en sådan kvin-
na kom i närheten.

Anmäl

Betr. d: d

Alsheda o:n

1929

Uppr. Gottfr. Wagnér

Ber. Holg Dahl

Hl. Kleva grava

2206

2269

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

63

63

Att sätta spikbölter på en person.

Om det var någon, som satte sig och örenade på någon annans tillhörigheter, så kunde de ta reda på vem det var.

Om de tog en spik och rödhettade den och sen satte den i den där mockan, så fick den som örenat sedan en spikholde där bak.

~~2266~~
2209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

643

64

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Att hindra en död att gå igen.

För att hindra en död att gå igen lade de på vägen, där den döde
förförde fram, bolmört samt tände eld därpå.

2209

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMÍNNESARKIV

65

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

65

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

Gastkramning.

När en äkta man blev gastkramad, talade han inte, när han kom hem. Hustrun förstod då, vad som hänt. Då böddade hon, så mannen fick lägga sig. Sen klippte hon av några hårstrån i nacken på mannen, och så brände hon håret och lät honom lukta på det.

Den som var gastkramad, fick inte tala samma kväll.

22289

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

66
66

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Varsel om död och begravning.

Den, som gick för att besöka någon sjuk, skulle, när han öppnade dörren till rummet, där den sjuke låg, se efter, om den sjuke rörde på fötterna eller händerna. Om den sjuke rörde på fötterna, var detta ett tecken till, att han blev bra. Om han rörde på händerna, låg och nöplade på täcket, kom han att dö.

Om någon hade en fjäderdyna under huvudet, hade han svårt för att dö.

Om det var någon, som hade undantag, så slet de väl bort fjäderdynan, så de skulle bli av med honom.

Om på hemvägen från en begravning flera skjutsar eller begravningsgäster skäckadesigg, så var detta tecken till, att det snart blev lik.

2209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

67

67

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken.

Att se efter var någons fästman(fästmö) är.

Den som vill se efter, var någon annan har sin fästmö eller fästman, tar ett venstrå och håller det i sin ena hand samt pressar med andra handen stråets saft mot den grövsta ändan av strået, tills saften gjuter ut. Saften synes då vanligen vara placerad åt ena kanten av strået. Åt det håll, mot vilket saftdroppen pekar, säger man då, att fästmannen (fästmön) bor. Så nämner man någon i den eller den gården.

Om saftdroppen stannar mitt över stråets ända, säger man, att fästmannen (fästmön) är död, är hos Gud.

Anmärkning.

Ovannämnda sed förekom i upptecknarens barndom. Upptecknarens mor har meddelat, att den även i hennes barndom var vanlig.

2260

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

68

68

Att få veta det väntade barnets kön.

Om de ville utröna om ett väntat barn blev en gosse eller en flicka, kunde de få veta detta, när de svept en väv. Den som gick ut med svepträdet skulle se efter, när han kom ut i dörren. Om den första han fick se var ett manfolk, så blev barnet en gosse, kom ett fruntimmer, då blev barnet en flicka.

Anmärkning.

Svepträdet användes till att sätta i bakreven, när varpen skulle dras på neven. — Från meddelarens barndom.

Småland

22269

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

69

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

1929

69

Segerhuva.

Segerhuva är en hinna som somliga barn ha vid födelsen.

Det blir kring halsen, där denna hinna slutar, en mörk ring, som aldrig kan tvättas bort.

Barn, som fötts med segerhuva, kunna aldrig drunkna, och vad de ta sig för i livet, så går det väl.

Segerhuvan skall förvaras. Den, som är född med en sådan, skall sedan i livet bära den på sig.

Meddelaren nämnde en släktning, som fötts med segerhuva.

Han blev präst.

22209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

70

70

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Tvådiare.

Barnet skulle vänjas av, innan modern på nytt blev havande,
annars blev det tvådiare, och detta var inte bra.

2209
2209

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNEN

H

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

71

Födelsemärken och lyten.

Meddelarens syster hade, när hon föddes en liten röd fläck vid nässn.

När modern var havande, hände det, att när hon en gång strök eld på en tändsticka, lossnade tändsatserna och slog till henne i ansiktet.

Om en havande kvinna drar en slipsten och denna skriker, så skriker barnet, tills det fått lite av slipeguret.

Armärkning.

Slipeguret, slipsvärtan.

Det var en havande kvinna, en torparhustru från Bocksund.

Alsheda, som såg en eldsvåda. Barnet fick ett födelsemärke i ansiktet.

En havande kvinna-hon var hustru till Olj-Annesa son Annes - var med och swedde vidjor, när de hägnade. Det tog eld i hennes hår.

Barnet fick ett rött märke i nacken och på halsen.

Meddelarens farmor hade en gång, när hon var havande, varit med när de slaktade ett fåkräk.

Barnet, som föddes - meddelarens får - fick något lyte.

När han skulle somma, hördes som ett gnölande. Han kunde då inte väckas genom att någon ruskade honom. Han vaknade endast, om någon ropade hans namn. När han sedan sognade för andra gången,sov han lungt. Detta upprepades i regel varje kväll och fortfor under hela hans levnad.

En karl, som meddelaren nära kände till, har en hundbild på bröstet. Den ifrågavarande personens får brukade ha hund, men om barnets mor på något särskilt sätt blivit skrämd, visste inte meddelaren.

Om en havande kvinna är närvarande vid slakt, får barnet fallande-sjuka.

Jämt lika många veckor, som moderna varit med barnet, när hon blir skrämd, jämt lika många år dröjer det, innan sjukdomen börjar.

En havande kvinna får inte se på en hares läpp eller befatta sig med en död hare, förrän dennes huvud är borta. Barnet blir annars häremynt.

22209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

23

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

73

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Skervan.

De skulle göra en puta och hänga på barnen. Sedan skulle de ta den och kasta den i rinnande vatten. Sjukdomen skulle sen inte komma tillbaka, förrän strömmen vändet sig.

Anmäl

Östra h. d.

Als heds 5:17

1929

Uppr. Gottfr. Wagnér

Bes. Robert Dahl

Född i Västervik gruva

22200

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

74

74

Alshedas socken. Meddelare Johan Isaksson Holsby .

Det nyfödda barnet.

De var rädda för att de skulle byta bort barnen.

När barnen var födda, knöt de en röd tråd om halsen
på dem, för att de skulle känna igen dem.

22269

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

75
75

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Man fick inte gå runt kring ett barn.

När ett barn låg eller satt på bara golvet, fick ingen gå
runt omkring barnet, för då växte det inte sedan.

Om någon gått kring ett barn, skulle denne gå lika många
gånger omkring barnet åt motsatt håll.

Anmärkning.

Upptecknarens mor har meddelat, att ovan-
mämnda tro var känd och levande i hennes föräldrahem.

22269

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

76
76

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

Den ogifta barnaföderskan.

En ogiftbarnaföderska betraktades som ett riktigt avskum.

Hon skulle gå till prästen, dagen innan hon skulle kyrktagas.

Då skällde han på henne, så hon var inte vatten värd.

Hon skulle kyrktagas i sakristian. Kyrkovärderna skulle sätta fram pallen.

Barnets far skulle vara med och ligga på knä på pallen bredvid kvinnan.

22209

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

77

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsböck, Alsheda.

Barnens nattgråt.

När meddelaren en gång i början av 1890-talet

var hos arbetaren Lönnyqvist i Emmaryd, Alsheda, och sydde, var

det ett barn där i hemmet, som gråt mycket om nättarna.

"Det kom en gubbe, en gruvarbetare Larsson, dit
på besök. De talade då om barnet.

"Här går det bra," sade han, "här är inga
gärdsgårdar omkring".

Så sade han till barnets fam! "Du ska ta en
skyffel och tä eld i den, och så ska du springa ikring stugan
ansyfs (åt vänster) tre gånger och skrika så argt, du orkar, och
så komma in, innan elden slöcknar och lägga den tillbaka i spisen".

Anmärkning.

Pojken blev bra. År numera präst i U.S.A.

22209 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömgvist, Råsbäck, Alsheda.

78

78

Självpillingar togo sjukdomar med sig i graven.

Självpillingar togo sjukdomar med sig i graven.

De kom med sjuka barn, dit där det fanns någon självpilling.

De sjuka skulle ta i den döde.

Meddelaren hade i sin barndom hört, att de skulle fara dit, där
det fanns någon självpilling.

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagnér.

2209
LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

79
79

Spott. (Folktron).

Innan man satte sig på en stol, där någon som man hade avsky för, hade suttit, skulle man spotta på den och säga "tvy".

2269

LUND S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

80

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

För att barnet inte skulle bli tyet.

Det nyfödda barnet skulle förtära lite diskvatten, för att det
inte skulle bli tyet.

Anmärkning.

När en meddelarens bror var född, tog en kärning,
som då var där i hemmet, en tesked diskvatten och
gav barnet några droppar därav.

Inte tyet, inte noga med maten, få god aptit.

När barnet låg i moderns knä, brukade modern, när det nös,
säga: "Gud välsignat!"

När barnet inte låg i vaggan, fick vaggan inte röras.

När barnet skulle döpas, skulle det, innan de reste till kyr-
kan, hålla en peng i ena handen, för att bli rikt, samt ett bokblad i
andra handen, för att få lätt för att läsa.

Om ett barn skrek bra, när det döptes, fick det god sångröst.

Om det var en flicka som döptes, skulle de dra ner hennes linne,
annars blev hon en hora.

2206 2209 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

81

Sm. Östra Härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedas.

Ett stort dibarn.

Det var en pojke som åt sill och potatis, och så gick han
emellanåt till modern och diaade.

"Han ska väl nånting ha till potatisen", saðe modern.

2209 LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

82
82

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömquist, Råsbäck, Alshedas.

Tandfällningen.

Den första tanden barnet fällde, skulle det kasta i elden och säga:

"Nocke, nocke ge mig en gulltand
i stället för en bentand!"

Anmärkning.

Från meddelarens barndom.

Upptecknarens mor hade även, i barndomen, lärtts
att iakttaga detta bruk.

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alshedas socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Hinder för tillväxten.

Den, som inte var fullvuxen, fick inte äta något av rumpetången
av ett djur, för då blev han inte större (växte inte).

Anmärkning.

Upptecknarens mor har meddelat, att denna tro i hen-
nes barndom var levanade. Föräldrarna varo mycket
noga med, att hon icke åt något sådant, som det ovan-
nämnda.

22269

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

84

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alshedasöcken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedasöcken.

Tvillingar.

Tvillingar anses vara mera sams än andra syskon.

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Skede socken. Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

När det inte ville bli smör.

En gammal gubbe, Danjel i Norrlida, hade skuld för att kunna göra,
vad han ville.

Så gick en gång en karl, som de kallade Grete-Kalle till Danjel
och frågade: "Hur skall vi båra oss åt, det vill inte bli smör, när
vi kärnar?"

Då skrev Danjel några ord på en lapp, och så sa han: "Lägg den här
under kärnan, så får du smör sen."

Så läste de vad som stod på lappen. Då stod där:

"Ju mera du lutar, ju störr blir din röv,

ju mera du kärnar, ju förr får du smör."

— — —
Danjel kunde ingenting. Han var bara en vigulant språkmakare.

2209

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

86

86

Sm. Östra härad. Upptecknare Cottfrid Wagnér.

Skede socken. Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

När fåren klipptes.

När meddelarens mor klippte fåren, brukade hon, när hon var färdig med varje fåra, ta några ullstif och veva dessa om en brödbit och stoppa i fåran detta, och så sade hon:

"Gå bort snuen

och kom igen luen

med en son eller dotter vid läret!"

Armärkning.

Sntien, snopen,

lten, luden.

En son eller dotter vid läret, ett lamm.

22209

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

87

82

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Skede socken. Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

När mjölken blev lång.

När mjölken blev lång, så satte de libsticka i hålet på
silen, när de silade mjölken.

Anmärkning.

Meddelarens mors iakttaggdetta bruk. Träsilar an-
vändes.

2209 LUNDS UNIVERSITETS

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér. FOLKMINNESARKIV

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

88
88

När kreaturen släpptes ut om våren.

När de skulle släppa ut sitt få om våren. tog de dem i körke.

De satte en kniv i tröskeln som korna skulle gå över.

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Skede socken. Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

Den nyfödda kalven.

När de gett den nyfödda kalven mjölk första gången, stoppade
de i honom några höstrån och så knackade de honom i huvudet med kär-
let tre gånger och sade:

"Hö och halm, så bli de föa,

järn och stål, så bli de döa."

Meddelarens mor iakttog detta bruk. De gamla hade det så för
sig, så gjorde de inte de där experimenten så gick det inte bra.

Anmärkning.

Föa, troligen födda, närliggande, mättade.

Döa, döda.

22209

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

88
96

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Hur mjölken blir lång.

Om korna dricka av slipvattnet, blir mjölken lång.

Samma verkan har det, om den, som varit och hämtat mjölken, spiller något därav i ett åkspår.

2220

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

91
91

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner. FOLKMINNESARKIV

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Att hindra att mjölken förgöres.

För att hindra att mjölken förgöres, skall den, som säljer mjölk,
föra mjölkkulet tre gånger över elden.

2208

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

92
92

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

En hittad hästsko betyder lycka.

Det ska vara lycka att hitta en hästsko. Den ska hängas över dörren samt vändas med rundningen nedåt. Pengarna bli då drygare. De stanna längre kvar i huset.

Om hästskon vändes med öndarmas nedåt, så att den är öppen nedåt, så ramla pengarna ur huset.

Aftärkning.

Meddelaren hade över dörren till det rum som användes till skräddareverkstad en hästsko, vilken sattit där över 30 år. Meddelaren saade, att han inte trodde, att detta hade någon betydelse. Han hade placerat hästskon över dörren, därför att andra gjort så.

2209
~~2209~~

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESÅRKIV

PS.
93

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alshedå socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alshedå.

Löss.

En lus gick förr igenom sju bykar än en bastevärme.

Ännu kning.

Bastevärme, bastuvärme.

Varje gång badstun eldats tillräckligt varm för att ett parti där i insatt lin kunde bli lagon torrt, räknades detta för en bastevärme.

Det var sedan att föra sängkläderna till bastun för att döda ohyran.

Ovanstående talesätt visar, att man trodde, att detta var ett säkrare sätt att döda ohyran än genom bykning.

— — —
Lössen har spaess på ryggen.

22269

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

84

94

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Svartkonstbok.

Den, som hade en svartkonstbok, kunde göra vad han ville. När de köpte en sådan bok, fick de inta tittta i den, förrän de var ägare till den.

Den, som hade en sådan bok, blev aldrig av med den.
Det gick inte att bränna den.

*2324
3205*

LUND'S UNIVERSITET'S
FOLKMINNESARKIV

95

95

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Talesätt

Där är jag klutalagd.

Anm. I betydelsen Där är jag född.

2290

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

96
96

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Ordspråk

Det kommer att osa Karl-Peter.

Armärkning.

I betydelsen Det kommer att vankas smörj.

Upptecknaren har tidigare, troligen i barndomen hört
ovanstående talesätt. Det torde numera ha kommit ur
bruk.

2269

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

97

97

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck,
Alsheda.

Skomakare och skräddare. (Ramsa.)

När skomakaren satt och sålade (sydde) och drog i sin beck-tråd, sa han:

"Gröt och välling äter jag inte,

Gröt och välling äter jag inte."

"Gott jag hade, gott jag hade".

sade skräddaren, där han satt och stack med nälen.

Anmärkning.

Skomakaren, som jämt hade klisterat framför sig, tyckte inte om gröt, den var så lik klisteret.

26269

LUNDSS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

98

Sm. Östra Härad.

Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken.

PP

Ordspråk och talesätt.

Han är som flugan på hästapecken.

Anmärkning.

Använtes i betydelsen Han är på allting. Han kan inte låta bli någonting. Han vill vara med om allting. Upptecknarens mor hörde i barndomen ifrågavarande talesätt.

Det är som sket i gröna byxor.

Anmärkning.

Använtes i betydelsen Det är dåligt, värdelös. Det hemvända och hemmaförgade tyg, som tidigare allmänt användes, förlorade ofta delvis färgen och blev grönt. Med gröna byxor menas i detta sammanhang gamla byxor.

Upptecknarens mor hörde i unga år detta ordspråk.

Han skulle hängas och flängas och slås i ashålet med skinnet.

Anmärkning.

I betydelsen Han skulle behandlas med hårdhet.

Det är svårt att vara människa, det vore bättre att vara tjur på en stor herrgård.

Anmärkning.

Detta talesätt tillhör troligen senare tiden, möjligen 1900-talet. Det häntyder förmodligen på sociala missförhållanden.

26269

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

27.

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagnér.

99

Alshedas socken.

Meddelare Robert Strömgvist, Råsbäck,
Alshedas.

Skräddare. (Ramsa.)

Det gläder mig av hjärtans grund,

Att attan skräddare väger ett pund.

Med sax och vax och syring och trå

Och pressjärnet ovanpå

De väger knappt ett pund ändå.

2209

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

100

Sm. Östra härad.

Upptecknare Gottfrid Wagnér.

100

Alsheda socken.

Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Talesätt.

Om han skulle krypa haklänges genom ett korvhorn,

så ger han inte med sig.

I betydelsen. Han är mycket envis.

2209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

101

101

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Älsheda socken.

Beck.

Beck, var i äldre tider en nödvändighetsvara, som allmänt användes i hemmen.

Det brukades till olika ändamål.

Såsom läkemedel för människor och djur användes det, dels oblandat och dels tillsammans med andra ingredienser.

Mot skräta (gikt), ryggvärk brukade man lägga på beck. Man brände (smälte) beck på kluten och lade på dem, där det gjorde ont. Det lades på sår av olika slag.

Mot skabb brukades att göra en beckluva och sätta på det sjuka barnets huvud.

Beck användes till becktråd, som man brukade, när man reparerade seldon o.d.

När tråkförbl, t.ex. drickastunnor, blev otäta, smälte man i beck i springorna.

Även till barnets leksaker användes beck. Man gjorde t.ex. hup-

103
103

petosser. Till dessa användes även beck.

Man köpte beck på markbaderna. Det förvarades i näver.

En sådan beckriva kostade visst åtta skilling.

Ordet beck förekommer ofta i ordspråk och italesätt.

År grund av att kartlägg i realmen, avr skrivna oför
vad stäende vissa pag. Har flets ej rättet

2219
2209

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

104
104

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Skede socken. Meddelare Johan Isaksson, Holsby.

Majeld.

I Solberga, Skede, hade de vallermässseell -majeld- på en kulle,
som kallades Gökakullen.

p. (u L)

Det var visst bara en gång.

De hade ris och bråte, och så hade de en tjärtunna på en
stång.

Det kom ungdom från byarna omkring.

De skut i elden.

Anmärkning.

Från meddelarens unga år,
Skut, sköt.

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsböck, Alsheda.

Majstång.

Vid Kibbe bruk i Alsheda socken förekom på 1870-talet sedan att resa majstång midsonmarafton.

Stången var av gran och skalad. Den var av ungefär samma längd som en flaggstång. Kläddes med löv samt blommor. Den var försedd med korsarmar på två ställen. Kransar hängdes i båda ändarna av dessa armar. I toppen fanns någonting, troligen en tupp eller en kula.

När stången kläddes, låg den på bockar.

Sedan sattes ena änden ner i jorden och så kilades den med sten, och stöttor sattes emot den.

Det var brukets folk, som reste den.

Sedan den var rest, blev det festligt.

Två spelmän spelade fiol.

Och så tog man varandra i hand och sprang runt kring stången,

Det var två ringar, de små varo i en ring inni och de stora i en ring ut-

tomtning.

Sen blev det kalas. Det var Bruksbolaget som bjöd. Brödkakorna skars i fem delar, och därpå lades smör, ost och kött. Varje deltagare fick sådan traktering samt svagdricka.

Så sattes glygg fram i en stor kittel. Det var väl omkring trettio känner. De drack glygg med skopor. Även barnen fingo dricka därav.

På midsommardagen, sedan de vilat och sovit ruset av sig, brukade de samlas kring majstången.

Det var huvudsakligen brukets folk som samlades där. Om det kom andra, kallade de dem utbölningar.

- - -

I början av 1880-talet var majstång rest i Karlsjö, Alsheda socken. Den var placerad på en plan, som låg vid vägen.

På andra sidan om vägen var en liten stuga. Där var de och dansade.

- - -

Anmärkning.

Kibbe (senare Ådelfors) var centrum för bearbetningen av malmen från Ådelfors guldgruva och

102

Kleva nickelgruva. 2209

Meddelaren hade icke hört, att majstången
hade någon särskild betydelse.

Den restes för att folket skulle ha roligt.
Majstången kallades midsummarstång.

107

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

22293

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

108

108

Alsheda socken:

Skumhatt.

Upptecknaren har av olika personer hört talas om, att en kvinna i Alsheda, Fia i Kätebo, samt en karl, Jan-Fredrik på Skäklet, hade skumhatt. Såväl Fia i Kätebo som Jan-Fredrik på Skäklet, brukade stjälla.

Skumhatten gjorde den person, som använde den, osynlig.

Det har icke varit någon av meddelarna ifråga, som känd till, vad en skumhatt är för något.

Upptecknaren har tyckt sig märka, att meddelarna aldrig närmare tänkt på den saken.

Då skumhatten gjorde den person, som använde den, osynlig, så måste väl skumhatten också ha varit osynlig.

Skumhatten har säkerligen funnits till endast i folkets fantasi.

Det fanns personer, som länge höllt på med att stjälla, utan att de blev upptäckta. Det talades mycket och ingående om dem. De voro ju inte som andra människor. Det måste vara något särskilt med dem. Så blevo de småningom något slags sagofigurer. De stodo i förbindelse med övermänskliga makter, som förlänade dem en underbar förmåga.

109

109

Tron på skumhatt torde ha uppstått på ovannämnda sätt,

22097

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

110

110

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Skirö socken.

Prosten Olof Ståhl.

Kyrkoherden i Skirö församling, teol. mag. Olof Ståhl var ett stort original.

Ståhl var född år 1805, blev kyrkoherde i Skirö 1847, prost 1849, kontraktsprost 1863, avled 1881.

Ståhl hade en hushållerska, som varit hos honom ganska länge. Han sade en gång till henne: "De har ju sådan där välling, som de kal-lar bärvälling. Kunde jag inte få sådan?"

Hon kokade sedan sådan välling, så Ståhl fick en tallrik varje middag under åttaårs år.

Han åt och tittade i tallriken men sade ingenting.

Det var en karl, som skulle städja sig som rättare hos Ståhl.

Då ville rättaren ha en skjortväv också i lön.

"Det kan du inte få, för jag har ingen skjortväv själv," sade

Ståhl. 111

Ståhl brukade sitta i skjortärmarna. De varo trasiga, nerslitna.

Ståhl hade mycke skjortväv i sina förråd.

(Meddelare C.J. Strömqvist, Alshed.)

Ståhl var ogift. Han var fruntimmershäntare.

(Meddelare C.J. Strömqvist.)

Överstelöjtnanten i Skurubo fick fara till Ståhl tre gånger, innan han fick äktenskapslyckning. Ståhl motade.

(Meddelare C.J. Strömqvist.)

När de unga kom och ville ha lysning, brukade Ståhl säga: "Jaså, ska I gifta er och ställa till barn. Då ska de springa vid sjön och meta, och så kommer de in i köket, så får jag fö dom."

(Meddelare C.J. Strömqvist.)

Ståhl hade en rättare, som var hans trotjänare. Då skulle de en gång gå på magasinet och måla till sjud.

Då kunde inte Ståhl gå, men han kröp dit. Så stack han opp huvudet ovanför trappen, och så sa han: "Det trodde jag inte! Kalle, att du

2209

hade slagit dig ihop med kjortelakären. Det ska du inte göra, för då tar fasen déj."

(Meddelare C.J.Strömqvist.)

När han stod på predikstolen, sade han en gång: "Vägorna kände svettdrörstolen och fråga gruveligen" och så fryste han åt fruntimren.

(Meddelare C.J.Strömqvist.)

Det var ett par gamla köringar, som bodde i skogen på Ståhls ägor. Han sade: "De bränner så mycken skog, så de kunde väl lämna åtminstone lite aska."

(Meddelare C.J.Strömqvist.)

När Ståhl var död, hittades 40000 riksdaler instuckna mellan tapeterna vid skrivbordet.

(Meddelare C.J.Strömqvist.)

När församlingarna skulle komma in med något tioende, sade han: "Staver och trol, det behöver jag, pengar behöver jag inte."

(Meddelare C.J.Strömqvist.)

När han lyste in hjälpera, sade han: "Gör inte som de bärkar göra, utan skit och slip, innan I går hit, för om I är sex, och två

LUNDSS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

112
112

2209

hade slagit dig ihop med kjortelakären. Det ska du inte göra, för då tar fasen dej."

(Meddelare C.J.Strömqvist.)

När han stod på predikstolen, sade han en gång: "Vågorna kände sverd och stora och fräse gruveligen" och så fryste han på spuntimren.

(Meddelare C.J.Strömqvist.)

Det var ett par gamla köringar, som bodde i skogen på Ståhls ägor. Han sade: "De bränner så mycken skog, så de kunde väl lämna åtminstone lite aska."

(Meddelare C.J.Strömqvist.)

När Ståhl var död, hittades 40000 riksdaler instuckna mellan tapeterna vid skrivbordet.

(Meddelare C.J.Strömqvist.)

När församlingarna skulle komma in med något följe, sade han: "Staver och trol, det behöver jag, pengar behöver jag inte."

(Meddelare C.J.Strömqvist.)

När han lyste in hjälpera, sade han: "Gör inte som de biukar gör, utan skit och slip, innan I går hit, för om I är sex, och två

112
112

LUNDSS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

ska slipa och två skita, så har jag inte mer än två till att slå."

(Meddelare C.J. Strömqvist.)

Ståhls pigor skulle spänna. De skulle hänga garnen på var sin spik. Han skulle själv räkna garnen. En gång när han skulle räkna garnen, var det en piga, som bara hade ett garn. Då sade Ståhl: "Du var då den sämsta människa, jag har sett."

(Meddelare Upptecknarens mor.)

När Ståhl tog in hjälpera, kokades gröt i en stor kittel. Folket skulle till middag ha gröt med lite smör, för de inte skulle bli törstiga, så att de under arbetstiden inte skulle behöva upptaga tid med att dricka. Ungdomen skämtade och sade: "Nu har vi åtit gröt, nu ska vi gå och lägga oss."

Meddelaren hade hört detta av en kvinna, som varit tjänarinna hos Ståhl.

(Meddelare Upptecknarens mor.)

Ståhl hade så mycken råg i magasinet, En del blev förstörd, så de fick köra den i sjön.

(Meddelare Upptecknarens mor.)

2209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

114

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Skirö socken.

Götsbo skreva.

Å ägorna till Götsbo i Skirö socken finnes i ett större berg en skreva, vilken kallas Götsbo skreva.

I detta berg har tidigare bott troll. Där finnes ett guldbord.

I skrevan finnes en liten öppning, som leder till en gång inåt berget.

De har varit inne där sju oxatömmar långt.

(Meddelare N.L. Ståhlgren.)

Det var en gång några stycken pojkar, som varit inne i Götsbo skreva. De vore inne tolv oxatömmar långt. Där inne var det lufttomt.

De hade en lykta med sig ; den släcknade därinne.

Meddelaren hade hört detta av en man, som hette Asplund och var född omkring 1870.

(Meddelare Emma Hultkvist.)

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagner.

Alsheda socken.

Västergötland
Året 1929

Offerkällan i Repperda.

Å ägorna till Repperda, i Alsheda socken, ligger en offerkälla. Den är belägen omedelbart intill allmänna landsvägen, öster om Repperda by.

Källan är grund. Den har en stark åder, och vattnet, som är ifyret klart, porlar fram, som om det var saktat kolvande.

Omkring källan ligger ett flertal styrre stenar.

Den användes i äldre tider som offerkälla.

Av de personer i bygden, med vilka upptecknaren sambalat om källan ifråga, ha en del haft kännedom om densamma såsom offerkälla, utan att de kánt till några närmare detaljer; andre ha icke haft någon kännedom om densamma.

2269

LUDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

116

116

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

En runsten vid Repperda, som är kastad dit av en jätte. (Sägen.)

En runsten vid Repperda är kastad dit av en jätte.

Meddelaren trodde inte på denna sägen. Han förmodade, att där varit ett vikingaslag. De har nog i forna tider seglat ända till Alsheda kyrkby. På Myra, å Alsheda prästgårds ägor, hittades i slutet av 1800-talet en urholkad ekstock.

2209
2209

LUND'S UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

117
117

Sm. Östra härad. Upptecknare Gottfrid Wagnér.

Alsheda socken. Meddelare Robert Strömqvist, Råsbäck, Alsheda.

Tings- och avrättningsplats i Repperda. (Sägen.)

Tingsplatsen för Östra härad här tidigare varit i Repperda.

Där var också avrättningsplats.

Tingshusbyggnaden, där också var glästgivaregård, har stått vid vägen, som går till Repperda hemman, mittför

Häradshövdingen bodde i Repperda Drakagård. Det var hans bo-
ställe i forna tider.